

W kręgu światła lampy naftowej

*Ś*wiatło i energia odgrywały podstawową rolę w rozwoju ludzkości i w dużym stopniu decydowały o postępie cywilizacyjnym. Tak też było z ropą i lampą naftową, których początki związane są nierozdzielnie z Podkarpaciem. W okolicach Sanoka, Krosna, Jasła, Gorlic, a także we wschodniej Galicji, w rejonie Borysławia i Drohobycza, powstawały pierwsze kopalnie ropy naftowej i rafinerie, które produkowały naftę – produkt używany najczęściej do oświetlania.

Ignacy Łukasiewicz wraz z Janem Zehem uzyskali we Lwowie w 1853 roku naftę w wyniku destylacji ropy. Po raz pierwszy Łukasiewicz zastosował ją w skonstruowanej przez siebie lampie do oświetlania. W regionie określanym popularnie Podkarpaciem rodził się polski przemysł naftowy. Nie dziwi więc fakt, że w mieście Krośnie, leżącym w centrum tego regionu, powstało muzeum, które nazywane bywa często Muzeum Lamp Naftowych. Jego chlubą jest jedna z największych w świecie kolekcji tych źródeł światła.

W Bóbrce, położonej kilkanaście kilometrów na południe od Krosna, znajduje się muzeum – skansen z najstarszymi na świecie obiektami do wydobywania i przeróbki ropy naftowej, związanymi jeszcze z działalnością Ignacego Łukasiewicza. Muzeum Podkarpackie w Krośnie oraz Muzeum Przemysłu Nafto-

*L*ight and energy have played a fundamental role in Man's development and have made a major contribution to the advancement of civilisation. This has also been true of petroleum oil and the paraffin lamp, the origins of which go back to the Sub-Carpathian region in Southern Poland. The first oil wells and refineries which produced paraffin (kerosene), a fraction of petroleum oil used in lamps, were set up in the area around the towns of Sanok, Krosno, Jasło, Gorlice, and in Boryslaw and Drohobycz in Eastern Galicia.

In 1853 in Lwów Ignacy Łukasiewicz and Jan Zeh obtained paraffin by distilling petroleum oil. It was first used as a fuel for illumination by Łukasiewicz in a lamp he had constructed. Poland's petroleum industry started in the region known as Sub-Carpathia, so it is not surprising that the museum for paraffin lamps, Muzeum Lamp Naftowych (its official name is Muzeum Podkarpackie w Krośnie – the Sub-Carpathian Museum, Krosno), is situated in Krosno, a town in the middle of the area. Our Museum is the proud owner of one of the world's biggest collection of paraffin lamps.

About a dozen kilometres south of Krosno, at a small place called Bóbrka, there is an open-air museum (official name Muzeum Przemysłu Naftowego i Gazowniczego w Bóbrce – the Ignacy Łukasiewicz

wego i Gazowniczego w Bóbrce łączą wspólne początki, oparte o historię przemysłu naftowego. Jeszcze w czasie II Rzeczypospolitej Krosno, szczególnie od strony północnej, otoczone było szybami naftowymi, z których już bardzo niewiele pozostało do dzisiaj. Na bazie ropy naftowej powstawały tu lokalne fortuny i bogactwo mieszkańców.

Lampa naftowa, oprócz spełniania roli źródła światła, stawała się często dziełem sztuki i była produkowana w najlepszych warsztatach Europy i Ameryki. Produkowano ją do oświetlania pałaców książęcych, dworów, domów w miastach i na wsiach. Od zamożności kupującego zależała forma, kształt i materiały, z jakich była wykonana. Tylko nafta była wtedy produktem niezastąpionym.

Pomimo ogromnego postępu w rozwoju źródeł światła i energii, lampa naftowa ciągle budzi ogromny sentyment, a ropa naftowa pozostaje jednym z głównych źródeł energii. Piękno, różnorodność form i funkcji lamp naftowych zachwyca wszystkie pokolenia zwiedzających, od dzieci po ludzi w podeszłym wieku, którzy jeszcze niejednokrotnie pamiętają z własnego dzieciństwa światło lampy naftowej.

Album ten to dotychczas najobszerniejsza publikacja dotycząca lamp naftowych. Prezentowane zabytki pochodzą z lat 1860–1960 i ukazują wszystkie podstawowe typy lamp naftowych ze zbiorów obu muzeów. Kolekcja lamp w Muzeum Podkarpackim liczy 625 eksponatów, a w Muzeum w Bóbrce 250 zabytków. W albumie znaleźć można także informacje o historii oświetlenia. W publikacji tej przedstawiamy nasze zbiory, polecając album szczególnie osobom zainteresowanym historią oświetlenia naftowego z Polski i z zagranicy. Ma on na celu przybliżenie

Museum for the Gas and Oil Industry, Bóbrka) with apparatus and installations dating back to the very first days of oil extraction and distillation, original exhibits going back to the times of Łukasiewicz and connected with his work. The two Museums share the same roots, recording the origins of the oil industry. Before the Second World War there was still an impressive array of oil-derricks to the north of Krosno, not many of which have survived to the present day. Oil made the region's wealth and its inhabitants' fortunes.

Apart from their practical purpose, the provision of lighting, paraffin lamps soon turned into a new type of objet d'art and were made in the best workshops of Europe and America. They were produced to light up princes' palaces and peasants' cottages, town and country. They came in all shapes and sizes, and the materials they would be made of depended on the affluence of the purchaser. The component common to all of them was the paraffin oil (kerosene).

Despite the tremendous progress in the development of sources of light and energy, paraffin lamps still command a great deal of affection, while petroleum oil is still a major source of energy. Young and old visitors to our Museums find the beauty and variety of the shapes and sizes of the lamps in our exhibition fascinating and delightful, and some of the seniors among them can still remember paraffin lamps from their childhood days.

This album is the biggest and most comprehensive publication up to the present time on paraffin lamps. The exhibits it illustrates cover a time-span from 1860 to 1960, showing all the basic types of lamps in our

Czytelnikowi zapomnianego już czasu świetności lampy naftowej.

Album ten powstał dzięki wielu sponsorom, którym za pomoc serdecznie dziękujemy. Mamy nadzieję, że zostanie on dobrze przyjęty przez Czytelników i będzie promocją oraz zachętą do zwiedzania naszych muzeów.

JAN GANCARSKI

two Museums. Our collections amount to 625 lamp exhibits at Krosno, and 250 items at Bóbrka. In this book you will also find information on the history of lighting. It presents an overview of our collections, and we hope all interested in the history of paraffin lamps and lighting in Poland and abroad will find it helpful. We would like it to bring back memories of a bygone time, the heyday of the paraffin lamp.

The publication of this album was made possible thanks to a number of sponsors, to whom we would like express our gratitude. We hope you will enjoy this book and that it will encourage you to visit our Museums at Krosno and Bóbrka.

JAN GANCARSKI

Lampa salonowa

II poł. XIX w.

Fajansowy cokół pokryty stylizowanym wzorem cebulowym, ujęty w mosiężne elementy z ząbkowanymi krawędziami. Zbiornik szklany, z rzeźbionym motywem geometrycznym. Klosz kopulasty, z mosiężną obręczą na górnej krawędzi, szklany.

Wys. 79 cm, zakup 1977 r.,
nr inw. MOK-HO-319.

Palnik pierścieniowy ze znakiem graficznym niemieckiej firmy „Wild & Wessel” (Berlin) i nazwą: „KOSMOS-NORMAL”.

Tarcza pokręta palnika z sygnaturą
Regulating dial on burner, with signature

Drawing-room lamp

late 19th c.

Ceramic plinth with a superficial onion pattern, set in notched brass fittings. Glass fuel fount, with a carved geometrical motif. Dome-shaped glass lampshade, with a brass ring around its upper rim. Ht 79 cm, purchased 1977.

Inv. No. MOK-HO-319.

Ring-shaped burner with a German company's trademark, "Wild & Wessel" (Berlin), and the name "KOSMOS-NORMAL".

Wydawca / Published by
Muzeum Podkarpackie, 38-400 Krosno, ul. Piłsudskiego 16
Muzeum Przemysłu Naftowego i Gazowniczego
im. Ignacego Łukasiewicza w Bóbrce, 38-458 Chorkówka

Redakcja / Editor
Jan Gancarski

Autorzy / Authors
Jan Gancarski, Jacek Munia, Elżbieta Słyś-Janusz, Maria Twaróg, Stanisław Wilga

Konsultacje / Consultant
Jerzy Hołubiec

Zdjęcia / Photographs by
Bolesław Bajorski, Robert Kubit

Opracowanie graficzne / Design by
Piotr Wislocki (MITEL)

Redakcja techniczna / Technical Editor
Zdzisław Stefański (MITEL)

Tłumaczenie / English Translation
Teresa Baluk-Ulewiczowa

Na okładce / Cover Illustration
lampa stołowa (kat. str. 145)
table lamp (cat. page 145)

ISBN 83-86634-76-6

mitel

35-205 Rzeszów, ul. Warszawska 5/7, tel./fax (0-17) 852-13-62